Інформаційне право

УДК 347(477)+342.72:004.8+004.056.5

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17307990>**Правове регулювання штучного інтелекту у країнах Європи****Ігнатко Владислав Іванович,**

Аспірант кафедри цивільного права та процесу

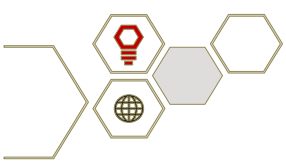
Державного вищого навчального закладу

«Ужгородський Національний Університет»

Адвокат, Україна, <https://orcid.org/0009-0007-1860-1305>**Прийнято: 22.09.2025 | Опубліковано: 30.09.2025**

Анотація. Дослідження направлено на аналіз підходів до правового регулювання штучного інтелекту в європейських країнах, що сьогодні набуває дедалі більшої актуальності у зв'язку зі стрімким розвитком технологій. У цьому контексті дослідження зосереджується на вивченні підходів у нормативно-правових рамках, які поступово і послідовно розробляються у країнах Європи для врегулювання використання та розвитку штучного інтелекту. При цьому аналізуються як загальноєвропейські стратегії, так і національні підходи до забезпечення етичних, соціальних та правових аспектів впровадження штучного інтелекту, що дозволяє краще побачити як спільні риси, так і відмінності у правових системах різних держав.

Зазначається, що розвиток сучасного правового стандарту в цій сфері може створити консолідований підхід для ефективного регулювання штучного інтелекту в Європі, що, своєю чергою, здатне забезпечити узгодженість дій між різними країнами та підвищити рівень довіри суспільства до технологій.

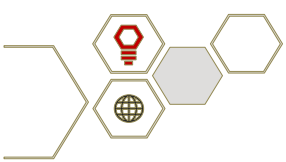
У статті автор досліджує новели Європейського Регламенту "Про штучний інтелект", який нині вважається одним із найбільш значущих документів у цій сфері. Також, використовуючи порівняльно-правовий та ретроспективний методи при аналізі шляхів регулювання ШІ у європейських країнах. У ході аналізу виокремлено два базові підходи – нормативно-правовий і етично-правовий, визначено особливості їхнього застосування у Швеції, Франції, Німеччині, Польщі, Італії, Болгарії та Іспанії, а також порівняно з британською практикою.

Далі в статті розглядаються необхідні адаптації цивільного права України для врахування цих нововведень, адже очевидно, що без таких змін національна правова система не зможе повною мірою відповідати європейським тенденціям. Зокрема, досліджується потреба у введенні нових нормативних актів або внесення змін до існуючих, а також удосконалення механізмів визначення відповідальності за штучний інтелект, які нині не охоплюють усіх особливостей його функціонування.

Науковим результатом дослідження є висновок про необхідність для України поєднувати європейський досвід із власними реаліями. Зокрема, обґрунтовано доцільність комбінованого підходу, зорієнтованого на етико-правові рамки з поступовим переходом до нормативного регулювання, а також визначення ШІ як джерела підвищеної небезпеки. Показано перспективи імплементації положень Регламенту ЄС через створення «регуляторних пісочниць», удосконалення механізмів відповідальності та розробку майбутнього національного закону про штучний інтелект.

Автор робить висновок, що цивільне право України потребує суттєвих і навіть глибоких змін, щоб відповідати новим викликам, породженим розвитком штучного інтелекту, і саме від цих змін залежатиме спроможність країни інтегруватися до сучасного європейського правового простору.

Ключові слова: штучний інтелект, правове регулювання, Європа, нормативно-правові підходи, цивільне право України, цивільна відповідальність, захист персональних даних.

Legal regulation of artificial intelligence in European countries

Vladyslav Ihnatko,

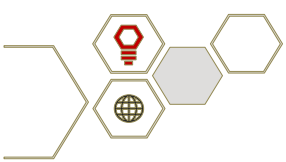
Postgraduate Student of the Department of Civil Law and Procedure
State Higher Educational Institution, “Uzhhorod National University”, Attorney-at-Law,
Ukraine, <https://orcid.org/0009-0007-1860-1305>

Abstract. The study focuses on the analysis of approaches to the legal regulation of artificial intelligence in European countries, which is becoming increasingly relevant today due to the rapid development of technologies. In this context, the research concentrates on the examination of regulatory frameworks that are gradually and consistently being developed in European countries to govern the use and advancement of artificial intelligence. Both pan-European strategies and national approaches to ensuring the ethical, social, and legal aspects of implementing artificial intelligence are analyzed, which makes it possible to better identify both the common features and the differences in the legal systems of various states.

It is noted that the development of a modern legal standard in this area can create a consolidated approach for the effective regulation of artificial intelligence in Europe, which, in turn, can ensure consistency of action among different countries and increase public trust in technology.

The article examines the novelties of the European Union’s Artificial Intelligence Act, currently considered one of the most significant documents in this field. The author applies comparative-legal and retrospective methods to analyze the regulatory paths of AI in European countries. The analysis highlights two basic approaches – normative-legal and ethical-legal – defines the specifics of their application in Sweden, France, Germany, Poland, Italy, Bulgaria, and Spain, and compares them with British practice.

The article further considers the necessary adaptations of Ukraine’s civil law to take these innovations into account, since it is evident that without such changes the

national legal system will not be able to fully correspond to European trends. In particular, the need for the introduction of new regulatory acts or amendments to existing ones is examined, as well as the improvement of mechanisms for determining liability for artificial intelligence, which currently do not cover all the peculiarities of its functioning.

The scientific result of the study is the conclusion that Ukraine needs to combine European experience with its own national realities. In particular, the expediency of a combined approach is substantiated, one oriented towards ethical-legal frameworks with a gradual transition to normative regulation, as well as the recognition of AI as a source of increased danger. The prospects of implementing the provisions of the EU Regulation through the creation of “regulatory sandboxes,” improving liability mechanisms, and developing a future national Artificial Intelligence Act are shown.

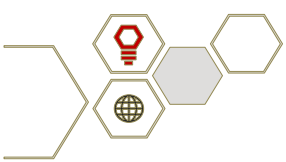
The author concludes that Ukraine’s civil law requires significant and even profound changes to meet the new challenges posed by the development of artificial intelligence, and that the country’s ability to integrate into the modern European legal space will depend on these changes.

Keywords: artificial intelligence, legal regulation, Europe, normative-legal approaches, civil law of Ukraine, civil liability, personal data protection.

Постановка проблеми.

В сучасному світі штучний інтелект стрімко розвивається і впливає на різні сфери життя суспільства. Активне впровадження технологій штучного інтелекту визначає нові виклики і можливості для регуляторів та законодавців. У контексті швидкого розвитку технологій ШІ, аналіз наукових підходів до його правового регулювання набувають важливості з погляду забезпечення ефективного функціонування суспільства в умовах цифрової трансформації. Особливо важливим є звернути увагу на правові підходи Європейських країн та ЄС загалом.

Європейські країни вже звернули увагу на важливість регулювання штучного інтелекту, оскільки це стосується етичних, юридичних та соціальних аспектів його використання. Так само і Європейський Союз не так давно видав Регламент (ЄС)

2024/1689 Європейського Парламенту та Ради, окресленого «Закон про ШІ в ЄС». Запровадження правових підходів до питання ШІ дозволяє забезпечити баланс між стимулюванням інновацій та захистом прав людини.

Використано досвід великих гравців європейського континенту: Франції, Німеччини та Великої Британії. Враховуючи розвиненість їхніх правових систем, політичну та економічну силу, з їх напрацюваннями слід рахуватися.

Проаналізовано досвід представників сходу Європи: Польща та Болгарії. Будучи в одному політичному, культурному та історичному контексті їх напрацювання і шлях є цікавим для аналізу.

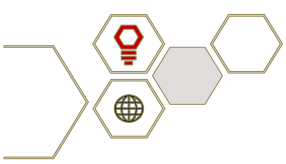
Для більшої вибірки проаналізовано шлях Іспанії та Італії. Зроблено це для захоплення досвіду півдня Європи. Шлях середземноморських членів ЄС дає яснішу картину правової думки ЄС загалом.

Таким чином у статті піддано аналізу різні підходи європейських країн до того, як був ухвалений Регламент (ЄС) 2024/1689, щоб зрозуміти, якими шляхами вони рухалися до встановлення чіткої, всеєвропейської, рамки. Вказане відповідає порівняльно-правовому та ретроспективному методам аналізу.

Порівняльно-правовий метод дав змогу співставити підходи різних європейських держав до правового врегулювання штучного інтелекту. Такий підхід дозволив виявити спільні та відмінні риси їхніх стратегій – від етично-правових моделей до жорсткого нормативно-правового регулювання, – і оцінити можливість запозичення цих практик для України.

Поряд із цим застосовано ретроспективний метод, який полягає у простеженні еволюції правового регулювання ШІ в Європейському Союзі: від перших політичних ініціатив і стратегічних документів до створення групи високого рівня, міжінституційних переговорів і, зрештою, ухвалення Регламенту (ЄС) 2024/1689. Завдяки цьому вдалося показати закономірність поступового переходу від декларативних стратегій до обов'язкових нормативно-правових актів.

Україна, яка прагне інтеграції в європейський соціальний і економічний простір, також стикається з викликами, пов'язаними зі штучним інтелектом.

Розробка та впровадження сучасного правового регулювання ШІ відповідно до європейських стандартів стає важливим етапом у підготовці до інтеграції. Варто зазначити, що і наш Уряд, зокрема Міністерство цифрової трансформації, активно займається дослідженням, розвитком і впровадженням ШІ.

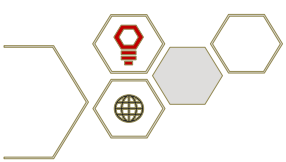
Актуальність теми полягає в необхідності адаптації українського законодавства до викликів, які представляє штучний інтелект, з метою забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку країни в умовах технологічного прогресу та європейської інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Питанням правового регулювання штучного інтелекту займаються наступні науковці: Баранов О.А., Шевченко А.І., Зозуляк О. І., Стефанчук М. О., Костенко О. В., Забокрицький, І.І., Турута О. В., Жидкова О. О., Турута О. П., Бучинська, А.Й. та інші.

Муравська Ю. та Сліпченко Т. аналізуючи сучасні підходи до правового регулювання штучного інтелекту як у світі, так і в Україні, зокрема на прикладі законодавчих ініціатив Європейського Союзу, США, Китаю та Японії, наголошують на необхідності формування єдиного нормативно-правового підходу, що забезпечить узгодженість і ефективність регулювання. Водночас у залишаються поза увагою економічні та технологічні наслідки регулювання, адже акцент робиться переважно на загальних правових аспектах [1, с. 193; 2, с. 42 - 43].

Деякі автори підкреслюють, що регулювання штучного інтелекту сьогодні зосереджується переважно на розробці етичних принципів та загальних рамкових підходів, які формують лише базис для подальшого розвитку правової системи. Разом з тим акцент робиться на тому, що такі орієнтири ще не забезпечують створення чітких і дієвих правових механізмів, особливо у сферах визначення юридичної суб'єктності штучного інтелекту, а також встановлення конкретної відповідальності за можливі негативні наслідки його застосування. Однак

залишається поза увагою приклади конкретних механізмів контролю у національних правових системах [3, с. 320 - 322].

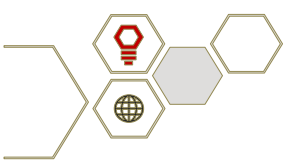
Частина українських авторів досліджують, яке місце може посідати штучний інтелект у сучасній правовій системі України. Вони розглядають його крізь призму різних правових категорій – чи може ШІ бути об'єктом права [4, с. 74 - 77], досліджується проблема правового регулювання штучного інтелекту з акцентом на необхідності справедливого правового контролю над усіма сферами впливу ШІ [5, с. 197 - 200], описуються тенденції й вектори впровадження ШІ у правовій сфері [6, с. 96 - 98] піднімають питання про те, чи може ШІ мати правосуб'єктність, та як застосувати цивільні права та обов'язки до ШІ [7, с. 127 - 129].

Не оминають українські науковців й аналіз міжнародного досвіду регулювання ШІ [8, с. 259]. Проте такі дослідження або не дають чіткої відповіді на етичну складову питання [9, с. 77], або не дають пропозицій реформування українського законодавства, концентруючись на історичних передумовах генези правової думки в іноземних державах [10, с. 71].

Таким чином, у сучасній науковій літературі досить активно обговорюються питання штучного інтелекту, його місця у системі права, особливості адаптації європейського та міжнародного досвіду. Проте низка аспектів досі залишаються невирішеними, зокрема: відсутність комплексного підходу до інтеграції норм AI Act у національні правові системи; недостатня увага до економічних і технологічних наслідків регулювання; майже відсутні прикладні дослідження щодо використання ШІ у правозастосовній практиці; залишається відкритим питання визначення меж відповідальності за дії автономних систем.

Автор статті намагаються відповісти на питання: яким чином Україні потрібно інтегрувати норми AI Act у національну правову систему в контексті регулювання ШІ та відповідальності за шкоду, завдану ним.

Наукова новизна дослідження полягає насамперед у комплексному підході до аналізу правового регулювання штучного інтелекту, що поєднує вивчення

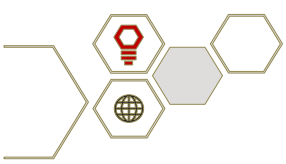

практик європейських країн та ЄС загалом, із критичним оглядом українських наукових напрацювань. Якщо більшість існуючих праць зосереджуються або на загальнотеоретичних аспектах штучного інтелекту, або на описі окремих міжнародних документів, то у даній роботі здійснено спробу систематизувати правові підходи у Європейському Союзі, визначити їхню взаємодію з національними правовими системами та виявити можливості імплементації в українське законодавство. Такий інтегрований аналіз дозволяє окреслити перспективи формування єдиного правового поля, у якому ШІ розглядатиметься не лише як технологічне явище, але й як складний правовий феномен.

Крім того, новизна роботи полягає у виокремленні тих аспектів, що залишаються поза увагою у сучасних дослідженнях, а саме: питання балансу між етичними принципами та юридичною практикою, а також пошуку ефективних механізмів відповідальності за дії автономних систем. Зроблений наголос на необхідності інтеграції української правової системи у європейський правовий простір через адаптацію положень AI Act, який має практичне значення і може слугувати базою для подальшої розробки конкретних законодавчих ініціатив.

Метою статті є комплексний аналіз європейських підходів до правового регулювання штучного інтелекту та їх еволюції до ухвалення Регламенту (ЄС) 2024/1689, визначення ключових моделей, а також оцінка можливостей їх адаптації в Україні з урахуванням національних реалій та євроінтеграційного курсу.

Завданнями дослідження є: здійснити аналіз підходи до регулювання штучного інтелекту в країнах Європи та в Європейському Союзі загалом; визначити характерні риси та відмінності між нормативно-правовим і етично-правовим підходами, виокремивши їхні сильні та слабкі сторони; оцінити можливості адаптації положень європейського законодавства та практик до українських реалій із урахуванням євроінтеграційного курсу; сформулювати рекомендації для України щодо доцільності комбінованого підходу до

регулювання ШІ, зокрема визнання його джерелом підвищеної небезпеки та підготовки національного закону про штучний інтелект.

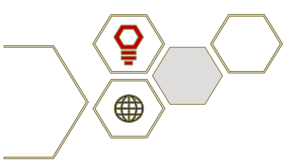
Виклад основного матеріалу.

При аналізі національних правових підходів європейських країн до регулювання штучного інтелекту (далі - ШІ), важливим є звернути увагу наднаціональну систему Європи – Європейський Союз (далі – ЄС). Загалом ЄС уже доволі давно знаходилося у правовому й науковому диспуті щодо правової природи та юридичного регулювання штучного інтелекту. Свого часу Радою ЄС було ухвалено попередню угоду про щодо комплексних правил для надійного ШІ [11], що стало першим кроком до ухвалення першого у світі «Закону про штучний інтелект».

Депутати Європарламенту досягли політичної угоди з Радою щодо законопроекту про те, щоб ШІ в Європі був безпечним, поважав основні права та демократію, а підприємства могли процвітати та розширюватися.

Уже тоді було вирішено, що майбутній закон обмежить використання біометричних систем ідентифікації правоохоронними органами, заборонить соціальні рейтинги (оцінки) і штучний інтелект, який може використовуватися для маніпулювання або використання вразливостей користувачів. Закон передбачає розділити ШІ за рівнями ризику, від чого буде залежити ступінь контролю за ним, від мінімального для низького рівня небезпеки до повної заборони окремих видів ШІ, що визнаються як неприйнятно небезпечні. Недотримання правил може призвести до штрафів у розмірі від 35 мільйонів євро або 7% світового обороту до 7,5 мільйонів євро або 1,5% обороту, залежно від порушення та розміру компанії [11].

При аналізі правових підходів до регулювання ШІ у різних країнах Європи правову думку законодавців та науковців можна поділити на нормативно-правову та етично-правову. Вказані способи є умовними і зазвичай країни пробують поєднати їх при вирішенні питання нормативного регулювання ШІ.

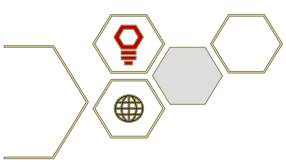

До країн, що тяжіють до етично-правового підходу регулювання ШІ можна віднести Швецію, Францію, Німеччину та Польщу.

Ще у 2018 року уряд **Швеції** оприлюднив національну стратегію штучного інтелекту «Національний підхід до штучного інтелекту». Ця стратегія вказує загальний напрямок для ШІ у Швеції, щоб створити основу для майбутніх політичних дій і пріоритетів. Щоб сприяти регулюванню штучного інтелекту, уряд визначив необхідність розробити правила, стандарти, норми та етичні принципи для етичного та сталого ШІ та його використання. Вказано на важливість розробити етичних рекомендацій, щоб забезпечити прозорий, зрозумілий і недискримінаційний розвиток ШІ. Це особливо важливо в системах, які тісно взаємодіють із фізичним світом, наприклад у безпілотних транспортних засобах або застосуваннях ШІ в охороні здоров'я. Шведська стратегія рекомендує створити законодавство, яке сприятиме використанню ШІ та запобігатиме ризикам як для суспільства, так і для окремих людей. У цьому сенсі нове законодавство має захищати приватність, етику, довіру та соціальні цінності [12].

Етичні питання щодо забезпечення справедливого та прозорого використання технологій і алгоритмів штучного інтелекту є центральними у **французькій** стратегії правового регулювання штучного інтелекту. Французька правова думка підкреслює необхідність залучення до аналізу та нагляду щодо систем ШІ широкого спектру верств населення та, крім цього, наполягає на важливості створення законодавчої бази для гарантування дотримання основних прав. Підхід, заснований на правах людини, передбачає надання людям можливості визначати свої потреби і вже залежно від цього здійснювати підтримку розвитку штучного інтелекту на службі людей та їх автономії. Такий підхід має додатково інформувати про поточні реформи, якщо вони спрямовані на гарантування дотримання основних прав [13].

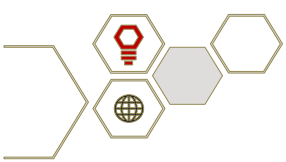
В **Німеччині** була створена ціла «Комісія з вивчення штучного інтелекту», яка неодноразово розглядала регуляторні питання, пов'язані з ШІ. У своїх підсумкових звітах Комісія з вивчення надає рекомендації щодо дій із ШІ. Серед

іншого, Комісія закликає до секторальних режимів регулювання для ШІ, забезпечуючи при цьому принципи пропорційності та відповідальності. Згідно з цими рекомендаціями, Федеральний уряд Німеччини запустив ініціативи, спрямовані, зокрема, на вирішення питань, пов'язаних з управлінням інформацією, володінням даними, вільним потоком даних і стандартизацією. Реформи законодавства спрямовані на багато сфер, включаючи кодифікацію прав робочої сили, зміцнення конкурентоспроможності галузі та розробку правил щодо використання та захисту даних [14].

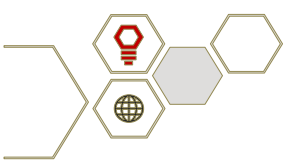
У **Польщі** ще з 2016 року діяла дорожня карта «Польський шлях до стратегії AI» [15], результатом якої став комплексний документ під назвою «Політика розвитку штучного інтелекту в Польщі з 2020 року». Він зосереджений на діях у суспільстві, освіті, науці, бізнесі, громадських справах і міжнародних відносинах в рамках стратегічної місії захисту людської гідності людей і підтримки умов чесної конкуренції в глобальному суперництві. Польща впроваджує етичну структуру Trustworthy AI і запускає механізм процвітання польської екосистеми AI в етичному, правовому, техніко-операційному та міжнародному вимірах. Щоб створити надійне та стійке середовище для розвитку штучного інтелекту, уряд Польщі створить низку обсерваторій і кафедр для вирішення етичних і правових питань. Буде створено Обсерваторію штучного інтелекту на ринку праці, щоб проаналізувати вплив ШІ на ринок праці та запропонувати законодавчі та регуляторні реформи для соціальної політики. Також створять Обсерваторію міжнародної політики AI та цифрової трансформації для моніторингу європейської та міжнародної політики та правил. Його завданням буде координація та формулювання рекомендацій для міжнародних ініціатив [16].

Більш жорсткими у сфері регулювання штучного інтелекту можна назвати Італію, Болгарію та Іспанію. Вказані держави більше тяжіють до нормативно-правового регулювання ШІ, тобто прагнуть скласти окремий закон для регулювання ШІ.

Італійське бачення правового регулювання штучного інтелекту містить довгострокове бачення розвитку штучного інтелекту з заходами для підвищення розвитку та конкурентоспроможності штучного інтелекту в Італії, зокрема створення нормативної бази для сталого та надійного ШІ та покращення державних послуг шляхом більш широкого впровадження та використання систем ШІ. Підкреслюється, що нормативна база для ШІ повинна забезпечувати прозорість, підзвітність і надійність, щоб стимулювати довіру громадян і їх залучення до процвітаючої екосистеми ШІ. Національна стратегія штучного інтелекту також наголошує на важливості кампаній з інформування громадян про характеристики, можливості та ризики штучного інтелекту, а також про його потенційне зловживання [17].

Уряд **Болгарії** зобов'язується створити нормативну базу для розробки та використання надійного ШІ відповідно до міжнародних нормативних та етичних стандартів. Принципи поваги до основних прав, недискримінації та захисту персональних даних слід розглядати як невід'ємну частину нормативно-правової бази, яка забезпечує безпеку технологій ШІ. З цією метою пропонуються такі політики: 1) Створення національної бази для оцінки впливу та ризиків, пов'язаних із розвитком технологій ШІ. Метою цього механізму є створення комплексного огляду правових та етичних аспектів технологій ШІ; 2) Створення інструментарію для стимулювання прийняття принципів безпеки та юридичної відповідальності серед учасників, залучених до розробки, розгортання та використання технологій ШІ. Набір інструментів включатиме комбінацію процедур і гнучких підходів, які сприятимуть обґрунтованому судженню в процесах прийняття рішень. Розробка політики щодо штучного інтелекту поширюється на різні державні установи. Враховуючи горизонтальний характер діяльності, відповідальність розподіляється між Міністерством транспорту, інформаційних технологій та зв'язку Болгарії та іншими адміністраціями, включаючи Міністерство освіти і науки, Міністерство економіки, Міністерство праці та соціальної політики, Міністерство сільського

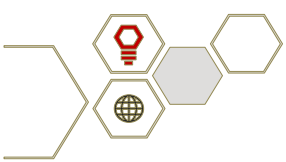
господарства, продовольства та лісового господарства, Міністерство охорони здоров'я та Державне агентство з питань електронного урядування та інші [18].

Іспанська правова думка застосовує міждисциплінарний підхід до вирішення економічних, соціальних, екологічних проблем, викликів державного управління та врядування, і включає перспективи для широкого кола секторів і дисциплін. Поширення штучного інтелекту в економіці та суспільстві потребує добре розробленої нормативної бази, яка захищає індивідуальні та колективні права, а також захищає інтеграцію та соціальне благополуччя. Що стосується законодавчої бази, національна стратегія штучного інтелекту Іспанії передбачає, що розвиток штучного інтелекту має відповідати конституційним цінностям і принципам підзвітності, рівності, індивідуальної свободи та приватності. Для досягнення цієї мети Уряд Іспанії працюватиме над новою законодавчою базою для додатків і технологій AI, що включатиме, серед іншого, закони, які гарантують цілісність і безпеку даних [19].

Крім цього в Іспанії створена унікальна Хартія цифрових прав [20], яка гарантує певні індивідуальні та колективні права громадян. Цікавим є те, що вказана хартія з 2018 року була опублікована для консультації з громадськістю.

Важливо звернути увагу на одного із важковаговиків Європейського континенту – **Великобританію**. Хоч Сполучене Королівство і вийшло із ЄС, його географічне розташування змушує рахуватися із його законодавством.

Комітет з питань штучного інтелекту Палати лордів у 2018 році заявив про важливість мінімізації ризиків і формування довіри до інструментів штучного інтелекту [2]. У 2023 році Палата лордів Великобританії висловлює вимогу посилити захист авторських прав від впливу штучного інтелекту. Також комітет закликає законодавців сприяти відкритій конкуренції у сфері штучного інтелекту, з метою уникнення монопольного становлення великих учасників в цьому стрімко розвиваючому сегменті [21]. Загалом можна констатувати, що Великобританії є певним аутсайдером у сфері регулювання ШІ. Не можна говорити, що Великобританія взагалі не займається унормуванням ШІ, але на фоні Європейських

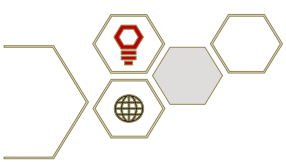

країн, що мусять проводити врегулювання цієї сфері згідно з рішенням ЄС, Великобританія «відпустила ІІІ у вільне плавання». Не називаємо це поганим явищем, адже відсутність жорсткого нагляду та регуляторів приваблює інвесторів. Така «неквапливість» із нормативним врегулюванням притаманна для англосаксонської правової сім'ї.

Отже, є два основних підходи до регулювання ІІІ в Європі: нормативно-правовий, який передбачає розробку спеціального законодавства, яке визначає правові рамки для створення, використання та розвитку ІІІ та етично-правовий, спрямований на створення етичних кодексів та стандартів, які визначають етичні межі використання ІІІ. Більшість європейських країн тяжіють до етично-правового підходу, але деякі, такі як Італія, Болгарія та Іспанія, схильються до більш жорсткого нормативно-правового регулювання. Вказане дуже цікаво враховуючи, що Європейський Союз хоче стати лідером у регулюванні штучного інтелекту, прагнучи зробити його розвиток і еволюцію людиноцентричними.

На переконання автора, більш вдало виглядають держави, що вибрали етично-правовий спосіб регулювання. З прийняттям ЄС «Закону про ІІІ», всі держави-члени в будь-якому разі будуть змушені змінити своє законодавство. Проте певні етичні питання використання ІІІ і взаємодії людини з ІІІ все ще будуть покладені на національне законодавство. Тут цікавим є досвід Іспанії, яка комбінуючи підходи створила Хартію цифрових прав.

Для розуміння сучасного підходу Європейського Союзу до регулювання штучного інтелекту важливо врахувати, що ухвалення Регламенту (ЄС) 2024/1689 стало результатом багаторічної системної політики та нормативної роботи, а не просто реакцією на окремі технологічні виклики. Як зазначає А. Й. Бучинська, розвиток цього процесу пройшов через кілька ключових етапів: починаючи з політичних ініціатив 2018 року, таких як публікація документів «Штучний інтелект для Європи» й Скоординованого плану, і далі – створення у 2019 році Групи високого рівня з питань штучного інтелекту. Група розробила етичні орієнтири та рекомендації для використання в інституціях ЄС. У 2020 році оприлюднено «Білу

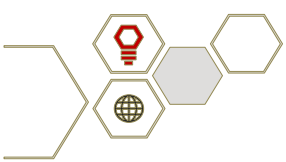

книгу з штучного інтелекту», яка закріпила концепцію поєднання технологічного лідерства з побудовою суспільної довіри. Проект Регламенту, представлений у 2021 році та вдосконалений у процесі насичених міжінституційних обговорень у 2023 році, став закономірним завершенням цього стратегічного підходу.

13 березня 2024 року Європейський парламент ухвалив Регламент про штучний інтелект, який став першим у світі всеосяжним нормативним актом, що запроваджує універсальні правила для всіх країн-членів ЄС у створенні, впровадженні та використанні технологій ШІ.

Головна особливість нового регламенту лежить у підході, що базується на оцінці рівня ризику. Технології штучного інтелекту тепер класифікуються за чотирима категоріями: неприпустимий ризик, високий ризик, обмежений ризик і мінімальний або відсутній ризик. Системи, що потрапляють до категорії з неприпустимим ризиком, повністю забороняються. Сюди входять, зокрема, механізми соціального скорингу, маніпулятивні технології або окремі типи біометричної ідентифікації в громадських місцях. Розробки з високим рівнем ризику, які використовуються в критично важливих галузях, таких як інфраструктура, медицина, освітні та судові процеси, потребують дотримання жорстких стандартів. Вони включають управління ризиками, якість навчальних даних, прозорість алгоритмів і обов'язковий моніторинг їхньої роботи після інтеграції. Системи з обмеженим ризиком зосереджуються на забезпеченні прозорості у взаємодії користувачів із технологіями. У той час як розробки з мінімальним рівнем ризику практично не регулюються спеціальними обмеженнями й підпадають лише під загальні вимоги чинного законодавства [22].

Особливістю Регламенту є надзвичайно широке коло суб'єктів, на яких поширюється його дія, що охоплює не лише постачальників та розгортачів систем штучного інтелекту, зареєстрованих або розташованих у межах Європейського Союзу, але й тих, що знаходяться за його межами, якщо результати роботи таких систем використовуються на території Союзу. До переліку також належать імпортери, дистриб'ютори, виробники продукції із вбудованими ШІ-рішеннями та

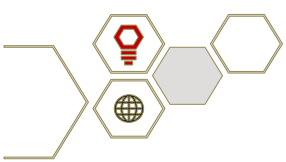
їхні уповноважені представники. Такий підхід відображає екстратериторіальний характер регулювання та спрямований на недопущення обходу встановлених вимог шляхом використання посередників чи інших непрямих механізмів, що у підсумку зміцнює ефективність правозастосування та наближає його до моделі, відомої за GDPR [23].

Регламент встановлює загальні обов'язки для розробників і користувачів, зокрема щодо якості навчальних даних, кібербезпеки, ведення технічної документації та проведення оцінки впливу на права і свободи людини. Особливу увагу приділено обмеженню використання систем віддаленої біометричної ідентифікації у діяльності правоохоронних органів, дозволяючи їх застосування лише у вузько визначених випадках, передбачених законом. Порухення вимог Регламенту тягне за собою значні фінансові санкції, максимальний розмір яких може сягати 35 мільйонів євро або 7 % світового обороту компанії для найбільш серйозних порушень [22].

Таким чином, ЄС першим у світі запровадить жорстке регулювання ШІ, яке будуть мусіти виконувати всі розробники ШІ, що захочуть вийти на європейський ринок.

Деякі дослідники критично оцінюють окремі положення Регламенту, зокрема щодо стійкості та кібербезпеки систем штучного інтелекту високого ризику (ст. 15 Регламенту) і моделей загального призначення (ст. 55 Регламенту), наголошуючи на їхній недостатній конкретизації та складнощах практичного впровадження в умовах швидкого розвитку технологій машинного навчання. Водночас переважно правилний підхід Регламенту може призвести до дисбалансу між захистом основоположних прав і стимулюванням інновацій, зокрема через надмірне навантаження на суб'єктів, жорсткі процедури управління та можливість обходу класифікації високого ризику завдяки нечітко визначеним виняткам [23].

Можна частково погодитися із вищевказаним, але в трохи іншому світлі. Поточний європейський підхід до регулювання штучного інтелекту, який передбачає розподіл систем на групи ризику, виглядає концептуально слабким

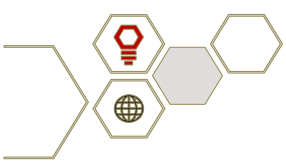

через стрімкий розвиток технологій. Сучасні системи ШІ володіють адаптивністю та динамічністю, що дозволяє їм швидко трансформувати свої функції та сфери застосування. Таким чином, алгоритм, який сьогодні класифікується як мінімальний чи обмежений ризик, завтра може опинитися у складі критичної інфраструктури або набути можливостей, які безпосередньо впливають на права, свободи чи безпеку людини, фактично переміщуючи його до категорії високого або навіть неприйняттого ризику.

Така технологічна мобільність робить статичну класифікацію ризиків неефективною. Вона базується на припущенні про відносну сталість властивостей системи, що з такою непередбачуваною технологією як ШІ є недоречно. Насправді ж профіль ризиків ШІ є динамічним і залежить не лише від технічних параметрів самої моделі, але й від контексту її застосування, доступності даних, рівня інтеграції з іншими системами, а також впливу політичних та економічних факторів.

Історія розвитку технологій вже не раз демонструвала, що відсутність належних запобіжників на початкових етапах її становлення може призвести до масштабних і, часто, незворотних наслідків. Коли двигуни внутрішнього згоряння тільки з'явилися, їх активно інтегрували у всі можливі сфери, не приділяючи належної уваги екології та іншим довгостроковим ризикам. Паливо на основі бензину стало буденним ресурсом, а масштабне його використання вважалося безумовним символом прогресу. Однак сьогодні людство має глобальне потепління, забруднення атмосфери та кліматичні кризи, значна частина яких бере свої корені саме у безконтрольному використанні технології двигунів на ранніх етапах.

Аналогічна ситуація може виникнути і з ШІ. Замість того, щоб реагувати на вже сформовані загрози, витрачаючи ресурси на «гасіння пожеж» у вигляді масових порушень прав, інформаційних катастроф чи соціальної дестабілізації, автор вважає за доцільніше впроваджувати запобіжні заходи ще на старті. Це не означає повне блокування інновацій, але передбачає надання їм чітких меж і

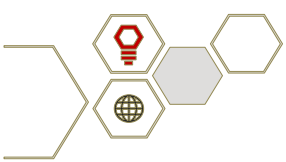

стандартів безпеки ще до того, як технологія встигне інтегруватися у критичні сегменти суспільного та економічного життя. Такий підхід дозволяє мінімізувати ймовірність того, що технологічні переваги будуть знецінені негативними наслідками, які стане надзвичайно складно або й неможливо усунути в майбутньому.

У цьому контексті доцільнішим видається підхід, за яким усі системи штучного інтелекту визнаються джерелом підвищеної небезпеки за аналогією з правовим режимом, який використовується для транспорту, хімічного виробництва чи інших потенційно небезпечних об'єктів. Такий підхід передбачав би запровадження єдиного базового рівня контролю, прозорості та відповідальності для всіх систем ШІ, незалежно від їхньої початкової оцінки ризику. При цьому можлива диференціація обсягу конкретних вимог залежно від реальних обставин функціонування та технологічних параметрів системи, але вже в межах спільної регуляторної рамки.

Подібна модель дозволила б уникнути правових «сліпих зон», коли нові або модифіковані алгоритми залишаються поза належним регуляторним наглядом до моменту їхньої формальної перекласифікації. Вона також створила б гнучкіший механізм правового реагування на технологічні зміни, зменшивши залежність законодавства від постійного оновлення переліків і категорій ризику та підвищивши превентивну спроможність правового регулювання в умовах непередбачуваної еволюції штучного інтелекту.

Україна перебуває на етапі активного формування підходів до правового врегулювання штучного інтелекту, поєднуючи стратегічні завдання цифрової трансформації з євроінтеграційним курсом. Базові орієнтири закріплені у Білій книзі з регулювання ШІ в Україні. Її розробка здійснена Міністерством цифрової трансформації у співпраці з експертними колами та представниками ІТ-індустрії. Документ визначає інтеграцію положень Регламенту як стратегічну ціль, з адаптацією до національних умов і рівня розвитку цифрової економіки.

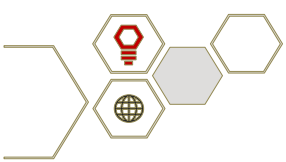
«Біла книга» виконує роль концептуальної рамки, що пропонує людиноцентричну модель регулювання, орієнтовану на захист прав і свобод, запобігання дискримінації та забезпечення прозорості алгоритмів. У ній зазначено необхідність формування інституційної спроможності для нагляду за розвитком ШІ, а також визначено пріоритети: створення незалежного органу з питань штучного інтелекту, впровадження механізмів «регуляторних пісочниць» (sandbox) для тестування інновацій у контрольованих умовах, підготовка добровільних галузевих кодексів поведінки для бізнесу. Важливим акцентом є підтримка малих і середніх підприємств, щоб вони мали доступ до інструментів розробки та впровадження ШІ без надмірного регуляторного тиску [24].

Таким чином Україна не тільки не відстає, а навіть намагається бути в авангарді розвитку ШІ. Вочевидь, держава вибирає комбінований підхід, що наразі більше направлений в етично-правову сторону. Можна зрозуміти цей крок: він не тільки менш обтяжливий на адміністративний апарат, а й на бюджет. Жорстке регулювання це про гроші, яких в умовах повномасштабної війни завжди дефіцит.

Тим не менш, автор вважає розумним одразу визначити ШІ як джерело підвищеної небезпеки, навіть при імплементації ризикового поділу ШІ з Регламенту. Про це давно говорить правова спільнота. Кожна система ШІ наразі може мати в собі небезпеку впливу на права людини. Варто згадати дипфейки, які використовувалися для дезінформацій та створення порнографічного контенту.

Запровадження такого підходу дозволить продовжувати наступні дослідження з певною впевненістю у безпеці для прав людини. Якщо користувач ШІ буде розуміти, що він користується серйозним інструментом, це змушуватиме його підходити до його використання з більшим рівнем відповідальності. Саме відповідальний підхід має стояти на зорі цієї прекрасної технології. Не закладемо його зараз – можемо не закласти більше ніколи.

Крім цього, такий підхід не суперечить тому шляху, яким рухається Україна. Регуляторні пісочниці (sandbox) дозволять тестувати ШІ без обмежень тож бізнес та інновації не постраждають. Можна ввести спеціальну акредитацію: перед

випуском продукту з ШІ на ринок, він має пройти sandbox та отримати відповідне підтвердження, із рівнем ризику, віковим обмеженням тощо.

І в процесі цих поступових змін потрібно готувати свій «закон про ШІ». Україна – романо-германська правова сім'я. Рекомендації, що у 2025 року щедро видає Міністерство цифрової трансформації, не є нормативно-правовими актами. Чекати на практику Конституційного суду чи Верховного суду – означає втрачати час зайняти перспективну нішу.

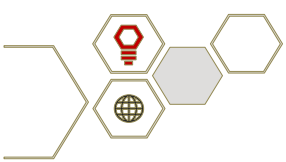
Загальна теорія права безумовно говорить: спочатку правовідносини, потім закони, але – *praemonitus, praemunitus*! Автор закликає до того, щоб держава подбала про свої «глиняні ноги» і була готова до нових викликів сучасності, а не повторювала помилок двигуна внутрішнього згорання, пластику, пороху, нафти тощо.

Тим не менш, автор не стоїть на принципах «мертвого» позитивізму – врегулювати все, що можливо. Позиція автора статті: дерегулювати в майбутньому простіше, ніж регулювати в процесі.

Висновки.

Узагальнюючи, можна констатувати, що правове регулювання штучного інтелекту в європейських країнах перебуває на етапі формування комплексних підходів, які поєднують нормативно-правові та етично-правові механізми. Європейський Союз, закріпивши у Регламенті (ЄС) 2024/1689 (Artificial Intelligence Act) модель ризик-орієнтованого регулювання, прагне стати світовим лідером у формуванні безпечного, людиноцентричного середовища для розвитку ШІ. Порівняльний аналіз показує, що країни-члени ЄС по-різному інтегрують ці принципи у національні системи: від суворого нормативного контролю до більш гнучких етичних рамок.

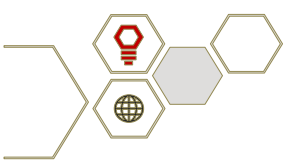
1. Автором виокремлено два основні напрямки, якими держави намагалися правничо врегулювати штучний інтелект: нормативно-правовий і етично-правовий.

- I. Нормативно-правовий підхід передбачає розробку спеціального законодавства, яке визначає правові рамки для створення, використання та розвитку штучного інтелекту. Це може включати в себе визначення обов'язкових етичних норм, прозорих алгоритмів та відповідальності за можливі наслідки. При цьому, даний підхід зазвичай, але не завжди, говорить про спроби більш сильного врегулювання суспільних відносин у сфері ШІ.
- II. Етично-правовий підхід направлений на створення етичних кодексів та стандартів, які визначають етичні межі використання штучного інтелекту. Ці норми можуть бути розроблені галузевими організаціями, науково-дослідними групами або урядовими органами. Даний підхід говорить про більш помірковані спроби регулювання ШІ зі сторони держави.

Автор переконаний, що досвід Іспанії є правильним для наслідування. Тяжіючи до етично-правового способу врегулювання ШІ, уряд Іспанії виніс на обговорення Хартію цифрових прав. Вочевидь, починаючись як декларативний і рекомендаційний документ, він може перерости у статті законів. Таким шляхом правильно піти Україні: почати з рекомендаційних приписів й після їх перевірки часом та громадськістю – викарбувати такі в нормах права.

Критично автор ставиться до досвіду Болгарії. Перш за все через те, що їх підхід дійсно здається занадто позитивіським та регулятивним. Крім того, в розробці відповідних рекомендацій та законів беруть участь багато міністерств країни. Звісно ж, такий підхід може здатися правильним, якщо необхідно всеціло і повно проаналізувати вплив ШІ на різні аспекти права й економіки. Насправді, як переконаний автор, такий підхід лише створює бюрократичне навантаження та не дозволяє оперативно й правильно приймати рішення. В цій частині автор вважає, досвід України більш правильним: поклавши права і обов'язок за регулювання і впровадження ШІ на одне міністерство, ми виграємо за рахунок швидкості прийняття рішень та відсутності постійного змiну «курсу».

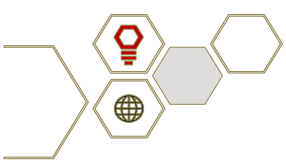

2. Для України європейський досвід є орієнтиром й інструментом інтеграції до єдиного цифрового ринку. Біла книга з регулювання ШІ визначає комбінований підхід, який наразі тяжіє до етично-правової моделі. Такий вибір пояснюється обмеженістю ресурсів в умовах воєнного стану, а також прагненням мінімізувати адміністративний та фінансовий тиск на бізнес. Водночас, передбачено поступовий перехід до імплементації ключових положень Регламенту, створення регуляторних «пісочниць» і формування інституційної спроможності.

3. Автор вважає за доцільне передбачити визнання будь-яких систем ШІ джерелом підвищеної небезпеки, навіть при застосуванні ризик-орієнтованого підходу. Такий підхід зменшує ймовірність виникнення «правових прогалин» у регулюванні нових чи модифікованих технологій, забезпечує превентивний захист прав і свобод людини та сприяє формуванню відповідального ставлення до використання ШІ. Історичний досвід переконує у необхідності превентивних механізмів уже на початкових етапах розвитку технологій.

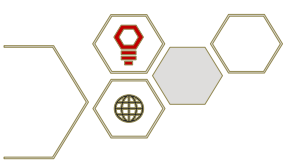
4. Запропонована модель не суперечить курсу України на гармонізацію з європейським правом, а навпаки, може стати його доповненням. Використання sandbox-інструментів дозволить тестувати ШІ без надмірних обмежень, а запровадження акредитаційних процедур перед виходом продукту на ринок забезпечить контроль якості та відповідності стандартам. У довгостроковій перспективі ключовим завданням є розроблення та ухвалення комплексного національного закону про штучний інтелект, який враховуватиме специфіку українського соціально-економічного контексту.

5. Таким чином, формування системи правового регулювання ШІ в Україні має поєднувати адаптацію кращих європейських практик, зокрема Іспанії, з урахуванням національних реалій і впровадження превентивних заходів, що забезпечать сталий розвиток технологій та захист прав людини. Поєднання гнучкості етично-правового підходу та обов'язковості превентивного визнання ШІ джерелом підвищеної небезпеки дозволить державі одночасно стимулювати інновації та ефективно протидіяти потенційним ризикам.

Список використаних джерел

1. Муравська Ю., Сліпченко Т. Правове регулювання штучного інтелекту в Україні та світі. – Актуальні проблеми правознавства. – 2024. – № 1 (37). – С. 188–195. – DOI: 10.35774/app2024.01.188.
2. Турута О. В., Жидкова О. О., Турута О. П. Нормативне регулювання штучного інтелекту в Європі // Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття. – Харків, 2020. – С. 40–43.
3. Стефанчук М. О., Музика-Стефанчук О. А., Стефанчук М. М. Правове регулювання штучного інтелекту: сучасні тенденції та перспективи розвитку // Вісник Національної академії правових наук України. – 2021. – Т. 28, № 1. – С. 306–332. – DOI: 10.31359/1993-0909-2021-28-1-306.
4. Парамонова О. Ю., Варава І. П. Місце штучного інтелекту в системі права // Юридичний вісник (Scientific works of Kyiv Aviation Institute. Series Law). – 2023. – № 3 (68). – С. 73–80. – DOI: 10.18372/2307-9061.68.17976.
5. Коваленко Д. О., Уткіна М. С. Проблема правового регулювання інтелектуальної власності на об'єкти, створені штучним інтелектом // Нове українське право. – 2022. – Вип. 1. – С. 197–201. – DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.1.30>.
6. Кривицький Ю. В. Штучний інтелект як інструмент правової реформи: потенціал, тенденції та перспективи // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2021. – № 2 (119). – С. 90–101. – DOI: <https://doi.org/10.33270/01211192.90>
7. Стефанишин Н. М., Схаб-Бучинська Т. Я. Штучний інтелект в системі об'єктів цивільних прав // Аналітично-порівняльне правознавство. – 2023. – № 3. – С. 126–131. – DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.23>
8. Бучинська А. Й. Нормативне регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі: етапи, виклики, перспективи // Аналітично-порівняльне

правознавство. – 2025. – № 03 (частина 3). – С. 259–265. – DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.40>.

9. Кутовий О. В. Перспективи міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту // Актуальні проблеми держави і права. – 2024. – С. 70–78.

10. Кожухар О. Г. Правове регулювання систем штучного інтелекту в ЄС: передумови, сучасний стан та перспективи // Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. – 2024. – Т. 13. – С. 65–74.

11. Artificial Intelligence Act: deal on comprehensive rules for trustworthy AI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20231206IPR15699/artificial-intelligence-act-deal-on-comprehensive-rules-for-trustworthy-ai> (дата звернення: 01.06.2025).

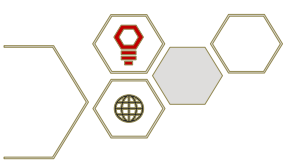
12. The Nordic-Baltic declaration on Artificial Intelligence [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.government.se/press-releases/2018/05/sweden-to-lead-ai-cooperation-in-nordic-baltic-region/> (дата звернення: 01.06.2025).

13. Avis relatif à l'impact de l'intelligence artificielle sur les droits fondamentaux (A - 2022 - 6) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000045593731> (дата звернення: 01.06.2025).

14. Executive Summary of the Final Report of the Study Commission on Artificial Intelligence [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bundestag.de/resource/blob/804184/f31eb697deef36fc271c0587e85e5b19/Kurzfassung-des-Gesamtberichts-englische-Uebersetzung-data.pdf> (дата звернення: 02.06.2025).

15. Polska droga do Strategii AI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/ai> (дата звернення: 03.06.2024).

16. Polityki dla rozwoju sztucznej inteligencji w Polsce od roku 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://monitorpolski.gov.pl/M2021000002301.pdf> (дата звернення: 03.07.2025).

17. Programma Strategico Intelligenza Artificiale 2022-2024. Governo Italiano [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://assets.innovazione.gov.it/1637937177-programma-strategico-iaweb-2.pdf> (дата звернення: 02.07.2025).

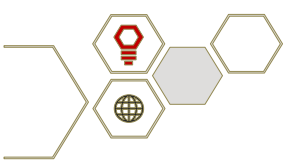
18. Concept for the development of artificial intelligence in Bulgaria until 2030. Ministry of Transport, Information Technology and Communications [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mtitc.government.bg/sites/default/files/conceptforthedevelopmentofaiinbulgariauntil2030.pdf> (дата звернення: 02.07.2025).

19. ENIA Estrategia Nacional de Inteligencia Artificial. Gobierno de España [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.lamoncloa.gob.es/presidente/actividades/Documents/2020/021220-ENIA.pdf> (дата звернення: 03.07.2025).

20. Carta de Derechos Digitales [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://portal.mineco.gob.es/RecursosArticulo/mineco/ministerio/participacion_publica/audiencia/ficheros/SEDIACartaDerechosDigitales.pdf (дата звернення: 03.07.2025).

21. Communications and Digital Committee. 1st Report of Session 2023–24 HL Paper 54 Large language models and generative AI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://publications.parliament.uk/pa/ld5804/ldselect/ldcomm/54/54.pdf> (дата звернення: 03.07.2025).

22. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj#document1> (дата звернення: 06.08.2025).

23. Забокрицький І. І. Акт про штучний інтелект (Artificial Intelligence Act, AI Act) як основа правового регулювання штучного інтелекту в ЄС: огляд основних положень // Аналітично-порівняльне правознавство. – 2025. – № 03 (частина 3). – С. 282–286. – DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.44>.

24. Міністерство цифрової трансформації України. Біла книга з регулювання штучного інтелекту в Україні. – Київ, 2024. – 30 с.